مجموعه‌ای از آثار
رکن‌الدین‌خان

گردآوری

ارشد تهماسبی

مؤسسه‌ی فرهنگی ـ هنری ماهور
تهران ۱۳۸۸

فهرست

عنوان	منبع	صفحه
۱. پیش‌درآمد شور[۱]	دست‌نویس موسی‌خان	۹
۲. رنگ شور	دست‌نویس موسی‌خان	۱۵
۳. پیش‌درآمد بیات ترک	دست‌نویس موسی‌خان	۱۷
۴. تصنیف بیات ترک[۲] (گر رقیب آید)[۳]	خوانده شده به وسیله‌ی استاد بهاری	۲۲
۵. تصنیف بیات ترک (نسیم صبحگاهان)[۴]	دست‌نویس موسی‌خان	۲۵
۶. رنگ بیات ترک	دست‌نویس موسی‌خان	۲۷
۷. پیش‌درآمد افشاری	نت شده به وسیله‌ی استاد پایور	۲۹
۸. پیش‌درآمد دشتی[۵]	دست‌نویس موسی‌خان	۳۰
۹. پیش‌درآمد سه‌گاه[۶]	دست‌نویس موسی‌خان	۳۲
۱۰. ضربی سه‌گاه	دست‌نویس موسی‌خان	۳۸
۱۱. ضربی مخالف	اجرای گروه به سرپرستی استاد لطفی	۴۱
۱۲. رنگ سه‌گاه ۱	دست‌نویس موسی‌خان	۴۴
۱۳. رنگ سه‌گاه ۲	دست‌نویس موسی‌خان	۴۷
۱۴. پیش‌درآمد چهارگاه[۷]	کتاب چهارم ویولن هنرستان	۴۹
۱۵. ضربی چهارگاه	از استاد علیزاده درس گرفته‌ام. ایشان هم از استاد فروتن درس گرفته‌اند	۵۳
۱۶. رنگ چهارگاه	از استاد علیزاده درس گرفته‌ام. ایشان هم از استاد فروتن درس گرفته‌اند	۵۸
۱۷. پیش‌درآمد ماهور	دست‌نویس موسی‌خان	۶۱
۱۸. پیش‌درآمد همایون[۸]	کتاب دوم ویولن هنرستان	۶۵
۱۹. رنگ همایون	کتاب چهارم ویولن هنرستان	۷۱
۲۰. پیش‌درآمد اصفهان (قدیم)	کتاب چهارم ویولن هنرستان	۷۳
۲۱. پیش‌درآمد اصفهان (جدید)[۹]	اجرای خصوصی استاد مختاری و استاد برومند	۷۷
۲۲. زیرنویس‌ها		۸۲
۲۳. جدول انطباق حروف فارسی با لاتین		۸۶

یادداشت مؤلف

اینک که پس از یازده سال مؤسسه‌ی ماهور اراده کرده تا چاپ جدید «مجموعه‌ای از آثار مختاری» را با نت‌نگاری و ویرایشی نو و در شکلی پاکیزه‌تر، به دست دوستداران موسیقی برساند لازم می‌دانم علاوه بر تقدیر از مدیر محترم مؤسسه، جناب آقای موسوی یادآور شوم که در این ویرایش:

- نت‌های مجموعه ــ که قبلاً خودم نگاشته بودم ــ به صورت ماشینی، با زحمت و کوشش جناب آقای پرگاری، دوباره‌نویسی شده است.
- جمله‌بندی سطرهای انتهایی پیش‌درآمد ماهور، با افزودن یک ضرب، تصحیح شده است.
- پیش‌درآمد سه‌گاه که در چاپ‌های پیشین کامل نبود، تکمیل شده است.
- با افزودن یک میزان به یکی از جملات ابتدای پیش‌درآمد همایون، دور آن تصحیح شده است.
- در آوانگاری اشعار تصنیف‌ها، با یاری جستن از روشی سهل‌تر، تجدیدنظر شده است.

در یادداشت چاپ اول کمی از نبود امکانات و عدم امکان دسترسی به منابع کتابخانه‌ها و آرشیوها «گلایه» کرده بودم؛ از همه‌ی آن‌ها صرف‌نظر می‌کنم چراکه بعد از این سال‌ها دریافته‌ام «گلایه‌ها» و «غُرزدن‌ها» فایده‌ای ندارد. تنها به ذکر قسمتی از آن یادداشت می‌پردازم که در ارتباط با مرحوم موسی‌خان معروفی است: «نگاهی به منابع ذکرشده در فهرست آثار مختاری نشان می‌دهد چنانچه تلاشی از جانب من صورت گرفته بسیار ناچیز است و آنچه اهمیت دارد تلاش درخور ستایش استاد موسی‌خان معروفی است که سال‌ها برای حفظ آثار ارزشمند موسیقی زحمت کشید. او در سال‌هایی که دیگر تار نمی‌نواخت آثار بسیاری از استادان موسیقی را با خط خوش خود به نگارش درآورد که منبعی قابل اطمینان و درواقع بزرگ‌ترین مشوق من برای گردآوری و دوباره‌نویسی این آهنگ‌ها بود، به همین خاطر این مجموعه به او تقدیم می‌شود».

ارشد تهماسبی

پاییز ۱۳۸۱

رکن‌الدین مختاری فرزند مختارالسلطنه در سال ۱۲۶۶ شمسی در کرمانشاه متولد شد. ویولن را نزد حسین‌خان اسماعیل‌زاده آموخت. اجراها و نواخته‌های او در میان مردم کم‌تر انتشار یافت، زیرا هیچ‌گاه به صورت حرفه‌ای به موسیقی نپرداخت امّا آنچه از او مانده بیانگر مهارت و تسلط او در نواختن این ساز می‌باشد.

ساخته‌هایش به سبک درویش نزدیک ولی مفصل‌تر است به‌خصوص در پیش‌درآمدهایش که به تقریب به تمامی گوشه‌های اصلی دستگاه نظری می‌افکند. بیشتر ساخته‌هایش پیش‌درآمد و رنگ است و کم‌تر به ساختن تصنیف پرداخته است. تاریخ موسیقی از او به عنوان همراه درویش در به‌وجود آمدن فرم پیش‌درآمد و رنگ به صورت کنونی یاد می‌کند.

به دلیل گذشته‌ی سیاسی و شغلی او روح‌الله خالقی در کتاب خود با احتیاطی آمیخته با تأسف از او یاد می‌کند و برخلاف دیگر هنرمندان که شرح حال کاملی از آنان به دست می‌دهد کم‌تر به او می‌پردازد و حتا هیچ‌گاه نام او را به‌طور کامل نمی‌نویسد. در صفحه‌ی ۵۵ جلد اول **سرگذشت موسیقی ایران*** از او تحت عنوان «ویولن همسایه» و از صفحه‌ی ۲۵۷ تا ۲۶۰ تحت عنوان «گفت‌وگویی درباره‌ی یک آهنگساز» یاد می‌کند. در این بخش ضمن اشاره به ذوق و ابتکار او در خلق آثارش به عنوان همراه و همکار درویش از چند اثر او فهرستی به دست می‌دهد که مجموعه‌یَ کامل ساخته‌های او نیست. همچنین از او به عنوان بهترین نوازنده‌ی ویولن زمان خود یاد می‌کند و در پایان با دریغ اظهار می‌دارد:

«ای کاش همواره چون آغاز عمرش، وقت خود را صرف موسیقی نموده بود تا مشاغل دیگرش برای پایان زندگانی، ثمراتی تلخ به‌بار نمی‌آورد.»

پس از آزادی از زندان (در حدود سال‌های ۱۳۳۰) بخشی از اوقات او را فعالیت‌های موسیقی پر نمود، از جمله عضویت در شورای موسیقی رادیو، عضویت در شورای تدوین کتاب ردیف موسیقی و ...

در سال‌های قبل از مرگش یکی از سازمان‌های هنری وقت درصدد برآمد مجموعه‌ای از ساخته‌ها و نواخته‌های او را ضبط نماید. مختاری به شرط این‌که دستگاه‌های ضبط کیفیت صدایی سازش را تغییر ندهد حاضر به این کار شد امّا با تأسف بعد از آزمایش‌های مکرر و پس از شنیدن صدای ساز خود رضایتش حاصل نگشت و این امر متوقف شد. مختاری در سال ۱۳۵۰ در سن ۸۴ سالگی درگذشت.

* خالقی، روح‌الله. سرگذشت موسیقی ایران. تهران، مؤسسه‌ی فرهنگی-هنری ماهور، ۱۳۸۱.